

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Галяна Андрія Ігоровича «Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Науковці все частіше звертаються до ролі особистості, досліджуючи різні сторони психологічного благополуччя людини. Це пов'язано з поступовим переходом від образу пасивної особистості, повністю керованої внутрішніми диспозиціями і зовнішньою стимуляцією, до образу активної особистості, яка ставить цілі і прагне їх досягнення. У сучасній психологічній науці особистість розглядається як активний суб'єкт, що впливає на своє життя і діяльність. Провідними у цьому процесі є особистісні ресурси, що виконують роль регуляторів різних процесів, наприклад: оцінки (особистісні ресурси дають змогу оцінювати стресогенну ситуацію як незагрозливу, а можливості опанування – як достатні), контролю і управління поведінкою (від їх рівня залежить реакція на стрес і особливості оволодіння, наприклад, особистісні ресурси сприяють використанню в умовах стресу адаптивних копінг-стратегій), захист від стресів, підтримка благополуччя.

Незважаючи на те, що проблематика особистісних ресурсів займає гідне місце у психологічних дослідженнях, питання про їх функціональне значення піднімається рідко, і до теперішнього часу не було розроблено спроби його теоретичного осмислення. З огляду на це, дисертаційне дослідження особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності – є доволі своєчасним і актуальним.

Досліджувана проблема не є новою на що, зрештою, вказує дослідник у своїй роботі. Проте, йому вдалося реалізувати власну наукову ідею, яка цілком відповідає сьогоднішньому розумінню ролі особистості в організації власної життєдіяльності, суб'єкта, як відкритої системи, що здатна до саморозвитку.

Рецензуючи представлену до захисту роботу, можна зазначити, що зміст її теоретичної частини свідчить про об'ємність наукового пошуку дослідника. На основі опрацьованих філософських, медико-психологічних першоджерел, здійснено детальний аналіз теоретико-методологічних засад дослідження особистісних ресурсів адаптації особистості до професійної діяльності. Зокрема, в онтологічному та феноменологічному вимірі представлено поняття адаптації, висвітлено джерела, структура та особливості функціонування особистісних ресурсів в адаптаційному процесі. Дослідник досить фахово акцентує увагу на точках, що зближують різноманітні погляди, а також на їх суперечливих позиціях. На основі аналізу праць зарубіжних та вітчизняних вчених, що стосуються процесу адаптації особистості до професії, Андрій Ігорович приходять до висновку про те, що професійна адаптація є багаторівневим, функціонально детермінованим процесом адаптації до праці з включенням у нього фізіологічних, особистісно-психологічних, поведінкових та соціальних чинників.

Імпонує й дотримання автором певної методологічної позиції, що ґрунтується на суб'єктно-діяльнісно-системному підході, яка відображає процес активного пристосування особи до специфіки майбутньої професійної діяльності. У цьому важлива роль належить не тільки зовнішнім чинникам, що задають умови адаптації і контролюють цей процес, але й особистісним аспектам, індивідуально-типологічним особливостям, здібностям і навичкам адаптації, які, своєю чергою, визначають рівень ефективності і темпи перебігу адаптаційного процесу.

Такий підхід до розв'язування наукової проблеми доволі поширений сьогодні і пов'язано це з поступовим переходом від образу пасивної особистості, керованої, переважно, внутрішніми диспозиціями і зовнішньою стимуляцією, до образу активної особистості, що ставить цілі і прагне їх досягнення. З огляду на це, питання дослідження особистісних ресурсів адаптації особи є актуальним.

У широкому сенсі під особистісними ресурсами, зазвичай, розуміють індивідуально-психологічні особливості, пов'язані з більш успішним здійсненням різних видів діяльності і більш високим рівнем психологічного благополуччя. Проте, у контексті дослідження особистісних ресурсів адаптації майбутніх

медичних працівників, дослідник пропонує власну дефініцію, зазначаючи, що *особистісні ресурси адаптації* – це індивідуально-психологічні особливості особистості майбутніх медичних працівників, утворені унаслідок взаємодії мотиваційно-ціннісного, регуляторного та емотивного особистісних ресурсів, що без надмірних енергетичних затрат сприяють їх успішній адаптації до професійної діяльності (с. 36).

Завершується теоретичний аналіз досліджуваної проблеми представленням власного розуміння проблеми, обґрунтованого у теоретичній концептуальній моделі процесу адаптації та моделі функціонування особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Варто відзначити наявність саме двох моделей: перша з них – концептуальна модель цілісного процесу адаптації, у якій відображені різні ресурси (соціально-психологічні, особистісні та фахово-компетентнісні), що забезпечують цей процес. Інша модель – функціональна, характеризує сутність особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності, як складових цілісного процесу адаптації. Здійснено доволі ґрунтовний аналіз таких особистісних ресурсів, як мотиваційно-ціннісний, регуляторний та емотивний. Кожен з них достатньо операціоналізований та верифікований.

До позитивних сторін роботи можна віднести наявність досить широкого діагностичного інструментарію, що використовувався автором для емпіричної перевірки теоретичних припущень. Його систематизація представлена у таблиці 2.1 дисертації. Використані методики є загальновідомі, валідні та надійні. Слід відзначити й запропонований варіант авторської анкети, що дає можливість вивчати мотиваційно-ціннісну спрямованість майбутніх медичних працівників.

Емпіричний аналіз особистісних ресурсів адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності, здійснювався на основі виокремлених, за допомогою кластерного аналізу, рівнів їх адаптованості. Андрій Ігорович чітко виокремлює адаптивність як особистісну властивість та адаптованість як процесуальну характеристику, що характеризує відповідний стан суб'єкта діяльності. Проведений факторний аналіз дослідного матеріалу відображає його внутрішню структуру.

Третій розділ роботи присвячений опису особливостей функціонування особистісних ресурсів майбутніх медичних працівників у процесі їх адаптації до професійної діяльності. Представлений емпіричний матеріал цілком відображає логіку функціонування особистісних ресурсів у цілісному процесі адаптації, представлених в однойменній моделі.

Слід відзначити досить ґрунтовне дослідження мотиваційно-ціннісних, регуляторних та емотивних ресурсів адаптації, що спільно утворюють адаптаційний потенціал майбутніх медичних працівників, а зроблені висновки сприяли виокремленню особливостей, які визначають адаптованість майбутніх фахівців на початковому етапі їх професійного становлення. Аналіз психологічних особливостей прояву особистісних ресурсів адаптації та змістові характеристики їх типології стали підставою для виокремлення автором *закономірностей* адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності. Варто відзначити їх змістовність та доречність.

Будь-яке психологічне дослідження буде довершеним у тому випадку, якщо його результати є статистично достовірними. Для забезпечення цієї вимоги, дослідник використав методи *описової статистики* та методи *статистичного висновку*. Усі отримані результати достатньою мірою візуалізовані, аргументовані і красномовно свідчать про вияв досліджуваних змінних. Дослідження здобувачем ресурсності, свідчить про необхідність її розвитку у майбутніх медичних працівників. Як приклад, автор пропонує застосовувати психологічний супровід, де враховувались би два основних моменти: умови і особливості освітнього процесу як об'єктивна реальність та індивідуальні особливості особистості студентів, що перебувають у процесі розвитку. Запропонована програма психологічного супроводу дає можливість системно впливати на становлення базових особистісних утворень, які стають ресурсами успішної самореалізації та самоздійснення у професійній діяльності.

Отримані автором наукові результати доповідалися на міжнародних наукових конференціях, що проводилися як в Україні, так і за її межами. Змістові аспекти дисертаційної роботи відображені у наукових виданнях, що визначені як фахові та входять до науко-метричних баз. Концептуальні

положення і практичні рекомендації дисертації представлені у навчальному процесі медичних коледжів та низки вищих навчальних закладів, що готують психологів для роботи у різних сферах суспільного життя, що відображено у довідках про впровадження результатів дослідження.

Варто відзначити належну структурованість роботи. Висновки за результатами дослідження подані у змістовній, логічній та лаконічній формі. Визначена перспектива подальшої розробки досліджуваної проблеми.

Водночас, представлена робота спонукає до деяких зауважень:

1. Підхід Галяна А. І. до розв'язання поставленої в дисертації проблеми справляє враження спроби надмірної автономізації особистісного ресурсу від самого їх носія, тобто суб'єкта. На це вказують назви окремих підструктур дисертації, зокрема §1.2. та назва розділу 3.

2. Видається занадто заформалізованою побудова доказової бази, що зашумляє відповідність її темі; водночас, саме це дисонує з іншою крайністю – штучним «оживленням» особистісних якостей, які, приміром, за текстом «демонстрували статично значущу кореляцію дисертації» (ст. 153).

3. Поза увагою дисертанта залишились внутрішні негативно-мотиваційні чинники психіки суб'єкта, що створюють бар'єри на шляху реалізації особистісного ресурсу адаптації, такі як: почуття провини, меншовартості, тенденції до самопокарання, самодепривації та самоімпотування психіки.

Проте, вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного Галянцем Андрієм Ігоровичем дисертаційного дослідження. У цілому дисертаційна робота є завершеним, самостійним та цілісним доробком, який містить науково обгрунтовані результати, що відповідають меті та поставленим завданням. Дисертаційна робота виконана на належному науковому рівні, містить новизну.

Зміст автореферату повністю відображає основні положення дисертації.

Загальний висновок: дисертаційна робота Галяна Андрія Ігоровича «Особистісні ресурси адаптації майбутніх медичних працівників до професійної діяльності» відповідає п.п. 9–15 «Порядку присудження наукових ступенів та вчених звань», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24

липня 2013 року №567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
завідувач кафедри глибинної корекції
і психолого-соціальної реабілітації
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Т.С. Яценко

підпис *Яценко Т.С.*
ЗАСВІДЧУЮ
 Черкаський національний
 університет
 імені Богдана Хмельницького
 Начальник Відділу кадрів *Т.С. Яценко*
28 листопада 2016 р.

